

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд на
Красимира Георгиева Цуцуманова
редовен докторант към катедра „Музика” при Факултета по изкуствата
Югозападен университет „Неофит Рилски”

на тема

ДЕТСКИЯТ МЮЗИКЪЛ В ТВОРЧЕСТВОТО НА БЪЛГАРСКИТЕ КОМПОЗИТОРИ ОТ ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА XX И НАЧАЛОТО НА XXI ВЕК (Проблеми при вокалната интерпретация от деца – изпълнители)

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”
професионално направление: 8.3 Музикално и танцово изкуство
докторска програма: Теория и практика на изпълнителското изкуство

от **проф. д-р Емилия Кръстева Коларова-Гидишка**,
катедра „История на музиката и етномузикология” при ТКДФ
НМА”Проф. Панчо Владигеров”

Дисертационното изследване на Красимира Цуцуманова е актуална и съдържателна рефлексия на съвременната ситуация в музикално-сценичните жанрове. Сред всички тях в глобален мащаб жанрът на мюзикъла се радва на огромен и устойчив интерес както от страна на композитори и изпълнители, така и от страна на публиката. Свидетелство за това са данните от водените подробни статистики за продължителност на сценичния живот на всяка творба, брой постановки и спектакли, количество посетители, номинации и завоювани награди в най-престижните музикални, театрални и филмови конкурси като „Оскар”, „Тони”, „Еми”, „Л.Оливие”, „Пулицър”. Една от важните причини за тази доминация вероятно е иманентно присъщата синтетична същност на жанра, която дава възможност по един атрактивен и зрелищен и в същото време високохудожествен начин да се интерпретират вечни нравствени или злободневни теми, близки до всеки човек независимо от неговата възраст, етнокултурна принадлежност или социален статус. Така мюзикълът, макар и по-късно създаден в сравнение с операта или балета, бързо се утвърждава и продължава да се развива като арт феномен на XX и XXI век.

През последните 30 години професионалната музикална сцена в България демонстрира оправдан интерес към този жанр. Подбират се световни хитови образци в широкия диапазон между отдавна превърнали се в класика творби (Магьосникът от Оз, Целуни ме, Кейт, Аз пея под дъжда, Моята прекрасна лейди, Уестсайдска история) и придобилите „нова класичност” произведения (Цигулар на покрива, Кабаре, Чикаго, Евита, Клетниците, Котки, Фантомът на операта или „Любовта никога не умира“, последният опус на Андрю Лойд Уебър от 2010). Многобройните им постановки в различни български градове се реализират не само на оперетна, но и на оперна, драматична, детско-юношеска и младежка сцени.

Освен чуждестранните, факт са и немалко оригинални български произведения, които близо 60 години обогатяват жанровата палитра на националното ни музикално творчество и допринасят за неговото репертоарно обновление и осъвременяване като художествени тенденции.

Въпреки неоспоримите свидетелства за стабилното присъствие на жанра „мюзикъл” в българската изпълнителска практика, у нас все още липсва цялостно задълбочено научно изследване на неговата специфика. Дори и мащабното академично четиритомно издание „Български музикален театър 1890-2010: опера, балет, оперета, мюзикъл” на Института за изследване на изкуствата–БАН не си поставя подобна аналитична задача. Благодарение на колосалния труд на екипа (Бикс, Каракостова, Янева, Ценова-Нушева, Жунич) то има значението на изключително подробен енциклопедичен справочник, при това единствен по рода си у нас.

В своята дисертация Кр.Цуцуманова с успех запълва тази научноизследователска ниша и се насочва към специфична група произведения, които в голямата си част остават известни само за ограничена част от аудиторията - детският мюзикъл в творчеството на българските композитори от втората половина на ХХ и началото на ХХІ век. Тук ще отбележа, че до известна степен сходната като заглавие и защитена през 2016г. разработка с автор Ставри Ангелов представя общо 9 произведения (опери, оперетки, мюзикъли и балет за деца), докато при Цуцуманова фигурират 195 творби от 47 български композитори. Отделни допирни точки се откриват и с дисертационните теми на Милена Томанова и Св.Райчева, осъществени в ЮЗУ през 2017, които, обаче, имат различни цели, задачи и подходи.

Изследването на докторантката е разположено на 210 страници (179 страници основен текст, 6 страници използвана литература и 25 страници

приложения). Прави впечатление стабилната конструкция на текста, организирана в Увод, три глави, изводи и заключение. Постигнатият баланс между тях е в зависимост от разработения теоретичен модел на изследване и неговите акценти. В Увода на с.3-4 се заявяват точно формулираните цели и задачи, които последователно и целенасочено се разработват в дисертацията. Кр.Цуцуманова обхваща избраната проблематика във възможно най-широките ѝ граници. Тя не само издирва, проучва и характеризира всички реализирани и неизпълнени мюзикъли за деца от български композитори, създадени през последните 50 години, но също така ги систематизира и класифицира въз основа на ясно формулирани критерии (Втора глава). Не по-маловажна е целта да се установят и анализират проблемите при вокалната работа с деца–изпълнители, както и тяхното преодоляване в процеса на подготовката на избрани солови партии и вокални ансамбли, реализирани от различни по възраст състави (Трета глава).

Преди да пристъпи към осъществяване на посочените цели, докторантката издирва, подробно анализира и тематизира десетки музиколожки публикации в специализираните издания, свързани с мюзикълите за деца, създадени от български композитори в периода от втората половина на XX век до днес (Първа глава). Тази абсолютно задължителна за подобен тип изследване предварителна работа е сериозна като обем и Кр.Цуцуманова подхожда с изключителна прецизност. Първата глава въвежда като обект на наблюдение статии от периода 1960-2018 година, публикувани във водещите музикални издания „Българска музика“, „Българско музикознание“ и „Музикални хоризонти“. На базата на своето детайлно проучване авторът установява, че „в по-голямата си част статиите представляват само кратки отзиви за конкретни постановки”(с.14). В много малко случаи се поставят акценти върху „възпитателно-образователната функция на жанра” (с.16), върху „важната му роля за музикалното развитие и възпитанието на децата” (с.18), както и възможността да бъде израз на „естетическите разбирания на времето”(с.16). Някои автори бегло изтъкват необходимостта от „еднаква степен на владеене на основните компоненти на мюзикъла – слово, музика и танц” (с.22) и констатира, че „никоя от институциите у нас не е ориентирана към подготовката на кадри, отговарящи на посочените изисквания”(с.22). В отделни материали се засягат възникващите „проблеми на сценичната реализация”(с.21) и „необходимостта от специален детски музикален театър”(с.21). Прави

впечатление коректното цитиране и адекватна интерпретация на музиковедските публикации, което е качество на цялата дисертация.

Като неин важен принос ще посоча въведените в текста терминологични уточнения (с.5-13). За всички днес е известно колко важен за всяко изследване е терминологичният апарат. Музиковедската общност оживено дискутира неговата академична чистота и процеса на активно навлизане на метафорите в научния език. Възприемам терминологичния раздел в дисертацията като закономерен отглас от този оживен дебат, още повече, че се засягат проблеми на жанр с твърде подвижни граници. Кр.Цуцуманова подхожда към този въпрос отново чрез използваната литература. Тя цитира множество мнения от български и чужди автори, които изразяват сходни или противоположни позиции. След задълбочен анализ на техните определения, дисертантът достига до своята жанрова характеристика на мюзикъла като „музикално-сценично произведение с развлекателен характер, обединяващ музика, слово и танц. Като сюжетна линия жанрът е с актуална социално-битово–политическа проблематика, а по отношение на музиката включва елементи от различни музикални стилове като джаз, популярна музика или интонации от българския фолклор”(с.13).

Изцяло приносен характер имат Втора и Трета глави на дисертацията. Във Втора глава авторът демонстрира умение да анализира и обобщава натрупаната солидна база данни, като я превръща от суха статистика в цветна и емоционална картина на художествено творчество. То се онагледява в прецизно изпълнени таблици, графики и фигури, които уточняват най-важната информация за изследваните обекти. Подобни впечатления оставят и трите приложения в края на текста (с.186-207), които подреждат образците в азбучен ред по имената на композиторите, според зрителската аудитория и предназначението им за изпълнение от деца.

Тази теоретико-статистически организирана глава от дисертацията логично прелива в емпириката на Трета глава с нейната подчертано музикална съдържателност. Тук авторът проблематизира въпроси на вокалната интерпретация в четири избрани творби, които за първи път са обект на пълноценен художественотворчески анализ (с.68). Това са „Законът на джунглата” от Любомир Денев, „Пипи Дългото чорапче” от Дора Драганова, „Пазачите не могат да вълшебстват” от Филип Павлов и „Денят на прошката” от Димитър Костанцалиев. Кр.Цуцуманова се насочва към няколко важни проблемни зони на вокалната интерпретация, свързани с

основните хорово-певчески навици: дишане, ритъм, артикулация, интонация (с.71). Точните и задълбочени наблюдения, подкрепени с многобройни нотни примери, безспорно се дължат както на отличното познаване на музикалните партитури, така и на личния опит на дисертантката. Повече от 10 години тя е учител по музика и диригент на гимназиален хор, с който разучава и изпълнява цели мюзикъли или откъси от тях. Именно тази активна дейност дава възможност на автора за първи път в музиковедската практика у нас да представи една неизяснявана досега тема – вокално-изпълнителските проблеми при подготовката и реализацията на детския мюзикъл от детски и юношески състави. Чрез добре подобрите и приложени инструменти на теоретико-аналитичния подход докторантката постига важните приносни резултати в Трета глава на изследването си.

Приложената Библиография съдържа 83 цитирани заглавия (74 на кирилица, 6 чуждестранни и 3 интернет източника), които пълноценно функционират в дисертационния текст. До известна степен скрити остават проведените интервюта и разговори с композитори (общо 21 в Списък на с.185), които представляват изключително ценен ресурс с уникалността на личния прочит на идеята и творческата концепция на всяка анализирана творба, на художествените решения при тяхната реализация.

Посочените в Автореферата приноси (с.36) както изводите и заключенията в дисертацията (с.174-176), които споделям, са адекватни на рецензията на текста. Авторефератът коректно отразява съдържанието на дисертацията. Отбелязаните 4 публикации изчерпателно представят основните тези в нея.

На основание безспорните приносни качества на дисертационния труд „ДЕТСКИЯТ МЮЗИКЪЛ В ТВОРЧЕСТВОТО НА БЪЛГАРСКИТЕ КОМПОЗИТОРИ ОТ ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА ХХ И НАЧАЛОТО НА ХХІ ВЕК (Проблеми при вокалната интерпретация от деца – изпълнители)” убедено предлагам на уважаемите членове на Специализираното научно жури да присъди на **Красимира Георгиева Цуцуманова** образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 8.3.

20.05. 2020
София

Проф.д-р Емилия Коларова